

TOVUQ GO'SHTINI VETERINARIYA SANITARIYA EKSPERTIZA

Bekturova Nigoraxon Baxtiyor qizi

*Samarqand davlat veterinariya meditsinasi,
chorvachilik va biotexnologiyalar universitetining
Toshkent filiali talabasi*

Xo'jaxonova Moxinur Farxodjon qizi

*Samarqand davlat veterinariya meditsinasi,
chorvachilik va biotexnologiyalar universitetining
Toshkent filiali talabasi*

Xo'jaxonov Shoxruzxon Idrisxo'ja o'g'li

*Samarqand davlat veterinariya meditsinasi,
chorvachilik va biotexnologiyalar universitetining
Toshkent filiali mustaqil izlanuvchisi*

Annotatsiya. Parranda go'shti va uning qayta ishlangan mahsulotlari insonning ratsional ovqatlanishining muhim tarkibiy qismlaridan biridir. Ushbu mahsulotlar yuqori sifatli oqsil, vitaminlar, ko'p to'yinmagan yog'li kislotalar va tananing normal rivojlanishi uchun zarur bo'lgan boshqa moddalar manbai hisoblanadi. Aholining diyarli ko'pi ham arzonligi hamda kasallik chiqish foizi jihatdan past ko'rsatkichi hisobiga tovuq mahsulotlarini istemol qiladi. Bu esa aholiga mahsuldor hamda foydali parranda mahsulotlarini yetkazishda veterinariya sanitariya eksperizasining o'rni juda katta.

Абстрактный. Мясо птицы и продукты его переработки являются одним из важных компонентов рационального рациона питания человека. Эти продукты являются источником высококачественного белка, витаминов, полиненасыщенных жирных кислот и других веществ, необходимых для нормального развития организма. Большая часть населения потребляет куриные продукты из-за их дешевизны и низкой заболеваемости. Это означает, что роль ветеринарно-санитарной экспертизы в доставке населению продуктивной и полезной продукции птицеводства очень важна.

Abstract. Poultry meat and its processed products are one of the important components of a rational human diet. These products are a source of high-quality protein, vitamins, polyunsaturated fatty acids and other substances necessary for the normal development of the body. Most of the population consumes chicken products due to their low cost and low incidence of disease. This means that the role of veterinary sanitary expertise in delivering productive and useful poultry products to the population is very important.

Kalit so‘zi: tovuq, go‘sh, teri rangi, yog‘lar, oqsil, vitamin, vet san ekspertiza, Nessler reaktivi, ammiak, reaksiya.

Ключевые слова: курица, мясо, цвет кожицы, жиры, белки, витамины, ветеринарная экспертиза, реактив Несслера, аммиак, реакция.

Key words: chicken, meat, skin color, fats, protein, vitamin, veterinary examination, Nessler's reagent, ammonia, reaction.

Kirish. Qishloq xo‘jalik parrandalaridan olinadigan go‘shning rangi oqish-qizg‘ish yoki qoramtir-qizil, yosh parrandalarning go‘shning rangi, katta yoshdagilarnikiga qaraganda oqishroq bo‘ladi. Oriq parrandalarning go‘shning rangi qoramtir-qizil yoki ko‘kimtirroq rangga ega bo‘lishi mumkin. Go‘shni bunday rangga ega bo‘lishi, majburiy tasodifan so‘yilgan parrandalarda ham kuzatiladi. Tovuq va kurkalarning terisi yupqa va juda harakatchan

bo‘lib, teri osti yog‘ining to‘planishidan go‘shning rangi oq-qizg‘ish yoki sariq bo‘lib ko‘rinadi. Suvda suzuvchi parrandalarning terisini rangi, agar teri osti yog‘lari bo‘lmasa qizg‘ishroq bo‘lib ko‘rinadi. Agar terisida yaqqol sariq rang ko‘rinib tursa, bu katta yoshdagi parrandalarga xos bo‘ladi. Yaxshi holatdagi parranda go‘shning konsistensiyasi tarang, qayishqoq, qo‘l bilan go‘shning yuzasini bosganda hosil bo‘ladigan cho‘qurcha tezlikda to‘g‘rilanadi. Parrandaning tanasidagi muskullari, tanada bir xilda emas. Ayrim olgan bir ko‘krak muskulining og‘irligi, boshqa tana muskullaridan og‘irroq bo‘lishi mumkin. Qishloq xo‘jalik parrandalarning tana skelet muskullarining gistologik tarkibining tuzilishi, issiq qonli hayvonlarning muskul to‘qimasining tuzilishiga o‘xshash. Xo‘roz go‘shning tuzilishi, tovuqlarnikiga qaraganda quruqroq va qattiqroq bo‘ladi. Parrandalarning tana muskullarida yog‘ to‘qimalarning joylashishi ham bir xilda emas. Tuxum ko‘p tug‘adigan zotli parrandalarda yog‘ to‘g‘ri ichakning atrofida va yelka terisining to‘planadi. Go‘sh beradigan parrandalarda yog‘ asosan teri ostida tanasining hamma yuzasida bir xilda joylashadi, lekin ayrim paytda muskullarning orasida ham bo‘ladi.

Parranda go'shtining veterinariya sanitariya ekspertizasi - Parrandalarni so'yish va qayta ishlash sexida veterinariya xizmatining maqsadi, qilinayotgan ishlar yuzasidan kundalik nazorat qilish, ya'ni parrandalarning qayta ishlanish jarayoniga e'tibor berish bilan birgalikda ishchilarning gigiyenalariga rioya qilishlarini e'tiborga olish va olingan parranda go'shtini ekspertiza qilishdan iborat. Parrandalarning qayta ishlashni texnologik jarayoni so'yish sexlarida shunday tashkillashtirilganki ya'ni veterinariya vrachlari yarim tozalangan yoki butunlay tozalanmagan tanalar bilan him ish tutadi. So'yilgandan keyin olingan tananing go'shtini tekshirishda tananing yuzasi kesilmaydi. Lekin shu narsani nazarda titish kerakka, ya'ni parrandaning tana go'shtini qayta ishlash paytida, bir partiyaga kiradigan tananing go'shti ichida ayrimlari tashqi ko'rinishi jihatidan biron bir kasallikka gumon qilinsa, bu tananing go'shti ichki organlari bilash birgalikda sinchiklab tekshiriladi. Yuqumli kasalliklar bor xo'jalikdan olib kelingan tananing go'shti va ichki organlari birma-bir tekshiriladi. Veterinariya-sanitariya ko'rish nuqtalari, parranda tanasining tozalash stolining oldida amalga oshiriladi. Veterinariya vrachlari bu stolning oldida turib parranda go'shtini har tomonlama tekshirgandan keyin, sanitariya jihatidan iste'mol uchun yaroqli deb topilsa, bunday go'shtni iste'mol qilish mumkin.

Ma'lumki veterinariya sanitariya ekspertizasining asosiy vazifalaridan biri bu mahsulotni yangiligini takshirishdir!

Parranda go'shtining yangiligini tekshirish. Yaxshi sifli parranda go'shtining yangiligini aniqlash uchun tanasi va organlari veterinariya tekshirish qoidasiga muvofiq, ya'ni davlat standartining (DS 7702.0-84 va 7702.1-84) talablari asosida sinchiklab tekshiriladi. Parranda go'shtining yangiligini laboratoriya usulida aniqlashda bakterioskopiya, Nessler reaktivi bilan ammiak aniqlanadi va peroksidaza reaksiyasi benzidin bilan o'tkaziladi. Bu tajribani o'tkazishdan sabab go'shtni sifatligini aniqlash hamda aholiga sifatli go'sht yetkazib berish.

Ammiak va peroksidaza reaksiyasi asosida go'shtning yangiligiga baho berish quyidagicha bo'ladi.

Parranda go'shtining holati	Nessler reaktivi bilan ammiaka reaksiya	Benzidin bilan peroksidaza reaksiyasi
Yangi go'sht	Tayyorlangan go'sht ekstrakti ustiga 10 tomchi Nessler reaktivi	1-2 daqiqa ichida eritmaning ko'karadi,

	tomizilganda loyqalanadi lekin sarg'aymaydi	keyinchalik qoramtir-malla rangga o'tadi
Gumon qilingan go'sht	Ekstraktga 6 tomchi yoki ko'proq Nessler reaktivi tomizila boshlagandan, ekstrakt loyqalanadi va sarg'ayadi. Loyqa ekstrakt 20 daqiqa chamasida tindirilganda ekstraktning tubiga cho'kma tushadi	Eritmaning rangi o'zgarmaydi yoki 3 daqiqadan keyin bo'yaladi.

Benzidin bilan peroksidaza reaksiyasi suvda suzuvchi parrandalardan olingan yangi va sovutilgan go'shtda o'tkazilmaydi. Parrandalardan olingan yog'ni laboratoriya usuli bilan tekshirganda teri osti va ichki yog'lari tekshiriladi. Bakteriologik tekshirishi: yuqumli kasalliklarga gumon qilinganda, oshqozon-ichak kasalligida tekshiriladi.

Xulosa. Ma'lumki insoniyat bor ekan oziq ovqat mahsulotiga bo'lgan samaradorlik, sifat nazorati ortsa ortadiyu lekin kamaymaydi, oziq ovqat mahsulotlari ichida eng hamyonbop ham sifat jihatidan parranda go'shti hisoblanadi. Bu ozuqalar sifatini tekshirishda albatta vet sanitarning o'rni juda katta va muhim hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. VETERINARIYA SANITARIYA EKSPERTIZA kitobi. Murodov S.M. SamVMI, "Farmakologiya, toksikologiya va veterinariya sanitariya ekspertizasi va gigiyena" kafedrasining dotsenti, biologiya fanlari nomzodi.

2. VETERINARIYA SANITARIYA ESPERTIZA kitobi. Achilov O.E.SamVMI, "Farmakologiya, toksikologiya va veterinariya-sanitariya ekspertizasi va gigiyena" kafedrasining assistenti.

3. Sam QXI, "Hayvonlarning yuqumli va invazion kasalliklari" kafedراسi professori R.Davlatov, assistentlar A.Xudjamshukurov, B.Rustamov. Parranda kasalliklari fanidan amaliy va laboratoriya mashg'ulotlarini bajarish bo'yicha uslubiy qo'llanma. Samarqand, 2017. 107 bet. Taqrizchilar: X.S.Salimov – SamQXI, "Hayvonlarning yuqumli va invazion kasalliklari" kafedراسi professori, veterinariya fanlari doktori; B.A.Elmuurodov – Veterinariya ilmiy-tadqiqot instituti direktor o'rinbosari, veterinariya fanlari

Qo'shimcha adabiyotlar

1. Худжамшукуров, А. Н. (2021). ТОВУҚ АСКАРИДИОЗИДА АСКАЗИН АНТИГЕЛЬМИНТИГИНИ ҚЎЛЛАШ НАТИЖАЛАРИ. *Интернаука*, (8-3), 44-46.

2. Nurmatovich, K. A., & Ogli, K. S. I. (2021). Effects of drugs on blood indicators in mixing chicken eimeriosis and pullorosis. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(5), 615-617.
3. Maxamadaliyeva, M. U., Abduhalilova, G. I., & Xo'jaxonov, S. I. (2023). BRUTSELLYOZ VA UNING LABORATORIYA DIAGNOSTIKASI. *INNOVATIVE DEVELOPMENTS AND RESEARCH IN EDUCATION*, 2(15), 41-47.
4. Давлатов, Р. Б. (2023). ТОВУҚ КОЛИБАКТЕРИОЗИ (АДАБИЁТЛАР ШАРХИ). *INNOVATION IN THE MODERN EDUCATION SYSTEM*, 3(26), 107-111.
5. Давлатов, Р. Б., & Бердиев, Х. Р. (2021). ТОВУҚ КОЛИБАКТЕРИОЗИНИНГ КИМЁПРОФИЛАКТИКАСИДА ОФЛОСАННИНГ САМАРАДОРЛИГИ. *Вестник Ветеринарии и Животноводства*, 1(1).
6. Бердиев, Х. Р., & Давлатов, Р. Б. (2021). Эффективность Enrovit-O при химической профилактике колибактериоза цыплят.
7. Berdiyevich, D. R. (2023). METHODS OF DIAGNOSIS OF CHICKEN COLIBACTERIOSIS. *AGROBIOTEKNOLOGIYA VA VETERINARIYA TIBBIYOTI ILMIY JURNALI*, 2(4), 9-13.
8. G'oyipova, M. T. E., Xo'jaxonov, S., & Avliyoqulov, M. (2022). VETERINARIYA SOHASINING CHORVACHILIKNI RIVOJLANTIRISHDAGI O'RNINI VA TAMOYILLARI. *Journal of Integrated Education and Research*, 1(4), 238-240.
9. Oglu, K. S. I., Zayniddinovich, Z. R., & Oglu, R. J. K. (2022). Review of the literature on sepsis in calves and measures to prevent it.
10. Davlatov, R., Xujaxonov, S., & Berdiyev, X. (2021). ЭФФЕКТИВНОСТЬ ОФЛОСАНА В ХИМИЧЕСКОЙ ПРОФИЛАКТИКЕ КОЛИБАКТЕРИОЗА КУРИЦ. *Вестник ветеринарии и животноводства (ssuv. uz)*, 1(1).
11. Oglu, K. S. I., & Qizi, K. B. A. (2022). Measures For The Prevention Of Diseases Caused By Disorders Of Bee Nutrition And Feeding Conditions. *Academicia Globe*, 3(03), 5-8.
12. Zayniddinovich, Z. R. (2022). REVIEW OF THE LITERATURE ON SEPSIS IN CALVES AND MEASURES TO PREVENT IT. *Emergent: Journal of Educational Discoveries and Lifelong Learning*, 3(1), 1-4.
13. Oglu, K. S. I., Oglu, Y. O. A., & Oglu, J. S. H. (2021). Viral hemorrhagic fever of rabbits ("hemorrhagic pneumonia", "necrotic hepatitis").
14. Subxonovich, H. P., Ergashevna, G. M., & Ogli, K. S. I. (2021). Distribution of helminthosis diseases of one-hoied animals. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(10), 880-883.
15. Mahamadaliyeva, M. U., & Agamurodov, O. A. (2021). MEASURES FOR TREATMENT AND PREVENTION OF DISPEPS DISEASE IN CALVES. *Ученый XXI века*, (10 (81)), 12-14.

16. Xo'jaxonov, S., Xo'jaxonova, M., & Davlatov, R. (2023). TOVUQ EYMERIOZINING KIMYOPROFILAKTIKASIDA SAMARALI EYMERIOSTATIKLARNI ANIQLASH. *Евразийский журнал медицинских и естественных наук*, 3(4 Part 2), 75-78.

17. Abduhalilova, G. I., Makhmadaliyeva, M. U., & Khojakhonov, S. I. (2023). FISH BRANCHIOMYCOSIS PREVENTION MEASURES. *International Bulletin of Applied Science and Technology*, 3(4), 247-252.

18. G'aniyev, S. S., & Xo'jaxonov, S. I. (2023). VETERINARIYA LABORATORIYALARIDA SUTNI VETERINARIYA SANITARIYA EKSPERTIZADAN O'TKAZISH TALABLARI. *Scientific Impulse*, 1(8), 586-592.

19. Davlatov, R. (2021). Товуқ колибактериозининг кимёвий профилактикасида антибиотикларнинг самарадорлиги. *Scienceweb academic papers collection*.

20. Davlatov, R. (2021). Бройлер жўжаларида айрим антибиотикларнинг самарадорлик кўрсаткичлари. *Scienceweb academic papers collection*.

21. Xo'jaxonov, S., Xo'jaxonova, M., & Davlatov, R. (2023). PARRANDACHILIK XO'JALIKLARIDA YUQUMLI KASALLIKLARNI OLDINI OLIH CHORA TADBIRLARI. *Евразийский журнал медицинских и естественных наук*, 3(5), 77-84.

22. Ibrohimov, U. D., Makhmadaliyeva, M. U., & Xo'jaxonov, S. I. (2023). OTLARDA OSHQOZON-ICHAK TIZIMI PATOLOGIYASI. *AGROBIOTEKNOLOGIYA VA VETERINARIYA TIBBIYOTI ILMIY JURNALI*, 2(4), 32-39.

23. G'aniyev, S. S. (2023). VETERINARIYA SANITARIYA EKSPERTIZASI LABORATORIYALARIDA SHAKAR ASALI HAMDA SHAKAR QO'SHILGAN ASAL MAHSULOTLARINI ANIQLASH. *AGROBIOTEKNOLOGIYA VA VETERINARIYA TIBBIYOTI ILMIY JURNALI*, 2(4), 66-69.

24. Davlatov, R. (2023). TO DETERMINE THE EFFECTIVENESS OF ANTIBIOTICS IN PREVENTING CHICKEN COLIBACTERIOSIS BASED ON EXPERIMENTS. *Scienceweb academic papers collection*.

25. Berdievich, D. R. (2023). PARRANDA ZOTLARI. ZOTLAR KLASSIFIKATSIYASI. *Journal of Integrated Education and Research*, 2(4), 74-80.

26. Berdievich, D. R. (2023). BROYLER JO'JALARI SAQLANADIGAN BINOLARNI TAYYORLASH. *Journal of Integrated Education and Research*, 2(4), 68-73.

27. Doniyorjon o'g, I. U. B. (2023). QO'YLARDA PARAZITAR KASALLIKLARNI KELIB CHIQISHINI OLDINI OLIH CHORA TADBIRLARI. *Scientific Impulse*, 1(10), 241-250.

28. Doniyorjon o'g, I. U. B. (2023). OTLARDA MANQA KASALLIGINI DAVOLASH VA UNI OLDINI OLISH CHORA TADBIRLARI. *Scientific Impulse*, 1(10), 251-260.

29. Murodjon Turg'un o'g, A., & Ergashevna, G. O. M. T. (2023). ASALARI KASALLIKLARI VA ULARNI OLDINI OLISH CHORA TADBIRLARI. *Научный Фокус*, 1(1), 122-131.

30. HUDUDIDAGI, V. S. E. L. B., BO, A. S. U. S. M., BAHOLASH, Y., & G'aniyev, S. S. (2023). VETERINARIYA SANITARIYA EKSPERTIZASI LABORATORIYALARIDA BOZOR HUDUDIDAGI ASAL SIFATINI UNDAGI SUV MIQDORI BO 'YICHA BAHOLASH. *Journal of Integrated Education and Research*, 2(10), 46-48.

31. Xo'jaxonov, S. I., & Sharopov, A. U. (2023). IQTIDORLI TALABALAR BILAN ISHLASHNI TASHKIL ETISHNING ASOSIY VAZIFALARI. *Journal of Integrated Education and Research*, 2(8), 33-36.

32. Berdiyevich, D. R. (2023). QORAMOLLAR SISTISERKOZINING KELIB CHIQISHI, DAVOLASH VA OLDINI OLISH CHORA TADBIRLARI. *Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi*, 10(1), 23-30.

33. Berdiyevich, D. R. (2023). GELMINTOZLARGA TASHXIS QO 'YISH USULLARI. *Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi*, 10(1), 3-13.

34. Berdiyevich, D. R. (2023). PARAZITLARGA QARSHI KURASHISH CHORA-TADBIRLARI. *Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi*, 10(1), 14-22.

35. Шамсиддинович, Ф. О., & Эргашевна, Ф. М. (2023). МИКОТОКСИКОЗЛАР ВА УЛАРДАН АЖРАЛАДИГАН ТОКСИНЛАРНИНГ ҲАЙВОНЛАР ОРГАНИЗМИГА ТАЪСИРИ. *Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi*, 11(2), 108-115.

36. Murodjon Turg'un o'g, A. (2023). RESULTS OF LABORATORY ANALYSIS OF MEAT SAMPLES SUSPECTED OF TUBERCULOSIS. *Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi*, 11(2), 95-100.

37. Ergashevna, G. O. M. T. (2023). TUBERKULYOZGA GUMON QILINGAN QORAMOLLARDAN OLINGAN SUT TARKIBIDAGI MIKROORGANIZMLARNI ANIQLASH. *Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi*, 11(2), 101-107.

38. БУЗИЛИШЛАРИ, Ё. (2021). Улуков Бехзод Каромат ўғли магистранти, Хўжахонов Шохрузхон Идирисхўжа ўғли магистранти, Жуманазарова Мадина Қахрамон қизи. 5. MEASURES FOR TREATMENT AND PREVENTION OF DISPEPS DISEASE IN CALVES., *MU Mahamadaliyeva, OA Agamurodov-Ученый XXI века*, 6, 2021-1.